

O K U P A C I J A

B O S N E

(leta 1878)

Zapisal Ata Lajovc

Priprave

Ko sem najmanj pričakoval, bilo je 13. junija 1878, so se nenadoma začele širiti govorice, da je mobilizacija. Zvečer mi je sodnijski sel prinesel poziv, da se moram v štiriindvajsetih urah zglasiti v svoji enoti, ki je bila nastanjena na Ptiju na Spodnjem Štajerskem. Navsezgodaj 14. junija, ko sem spravil v red vse svoje stvari in se poslovil od svojih najbližjih, sem se odpravil na pot proti Litiji, kjer je bila najbližja železniška postaja. S poštnim vlakom ob dveh popoldne sem se odpeljal, skupaj z mnogimi drugimi, ki so morali na isto pot, proti Štajerski deželi. Zvečer smo prispeli na Ptuj. Ko sem se naslednje jutro javil v Pisarni, sem takoj dobil vojaško obleko in novo puško. Ker je vsa naša enota dobila nove puške, smo se morali takoj začeti privajati na novo orožje. In tako je šlo tako do konca junija – včasih smo imeli razne vaje v enoti, včasih z orožjem.

Kar naprej se je govorilo, da iz vsega ne bo nič in da nas bodo poslali zopet domov dokler ni prišlo povelje, da se mora 19. Pioner Kompanija (naša enota) 10. julija ob enajstih zvečer odpeljati v Esseg in potem od tam naprej v Bosno. In tako je tudi bilo. Ko je napočil dan desetega julija smo si vse pripravili in na večer je bilo vriskanje in petje, da je odmevalo po vsej vojašnici. Ko je prišla deseta ura zvečer smo odšli na Ptujski kolodvor in tam počakali, da je prišel vlak, na katerem pa so že bili vozniki in konji, ki naj bi vlekli naše vozove z mostovi (mostniški vozovi). Odpeljali smo se šele ob treh zjutraj in ko se je začel delati dan smo ravno prispeli v Čakaturn, kjer se začenja Ogerska dežela. In tako smo se skozi celo Ogersko peljali podnevi. Ko smo se pripeljali v Veliko Kanižo, je vsak mož dobil 13 k. in vsak pol litra viна. Potem smo se peljali eno postajo nazaj, ker gre železnica tam na desno skozi Ogersko. Tako lepega sveta, polja in toliko žita, posebno pšenice, še nisem videl svoje dni. Do koder sežejo oči ne vidiš hriba. Celi dan smo se peljali le po ravnini, zvečer pa so se že začeli kazati najprej mali gricci. Ko smo prišli na kolodvor z imenom Barč, sem prvič videl parnike in sicer na reki Dravi, ki se ji tam železnica zopet približa. Tam smo dobili tudi prvo etapno jed (Etapen – Verpflegung). Še predno smo se odpeljali, se je znočilo zato si tudi nisem mogel ogledati kraja. Peljali smo se celo noč, šli tudi skozi Finskirchen, vendar o tem kraju ne morem niti pičice povedati, ker sem spal. Drugi dan ob desetih smo prišli v Esseg. To je bilo 12. julija. Tu smo razložili naše vozove z vlaka, nas pa so porazdelili po hišah in kmetijah. Dobil sem stanovanje pri nekem rudarju. Čezenj se ne morem pritožiti. Tam smo ostali dva dni, 14. zjutraj pa smo odšli iz Essega proti Brodu. Naša prva postaja je bila Vuka. Zopet smo bili porazdeljeni po kmetijah in tam dobili tudi za jest. Jed mi ni prav dišala in bom povedal zakaj. Ko sem izvedel za številko mojega stanovanja sem ga šel s šestimi možmi iskat. Ko najdem številko oz. hišo, stopimo v vežo. Tam zagledam dve babe, katere so imele kikle čez kolena zavite, skoraj bi rekeli na pol nage. V rokah so imele neko črno testo, od katerega so trgale koščke in jih metale v kotliček, ki je visel nad nami v veži. Pod njim je na tleh gorel ogenj, okoli pa so sedeli otroci. Pokazale so nam v hišo, kjer je pa smrdelo huje kot pri nas v štali. Postelje so bile postavljene pri stenah okrog in okrog, ene manjše, ene večje, kajti tam je pet, šest parov oženjenih v eni hiši. Kot sem že prej omenil glede jedi, to si lahko vsak sam misli, da se mi v hiši ni zdelo dovolj snažno, vendar lakota vse premaga. Jed je bila potem, ko je bila prinešena na mizo, kot nekakšni trdi cmoki. Da nam ni dišalo spati v hiši, bo vsak dobro vedel. Šli smo torej ven pod nekako streho. Tam

smo si napravili postelje iz sena, vendar komaj sem se ulegel, so pribrenčali komarji, ki jih je v Slavoniji obilo in tako celo noč nisem zatisnil očesa.

Naslednji dan smo se zopet odpravili na pot. Šli smo skozi vas Širokopolje, nato skozi mesto Djakovac, potem skozi vas Piškorevce in prišli v Verpolje. Tu smo zopet ostali čez noč in tu je bilo moje stanovanje nekoliko boljše kot prejšnje in tudi jed je bila boljša. Ker je bila ravno nedelja, to je bilo 15. julija, moram omeniti še nekaj, kar sem tu videl. Bilo je namreč ob treh popoldne, ko smo prispleli v omenjeno vas. Malo smo se osnažili in potem sem šel pred cerkev, kjer so imeli zvonove kot bi na ubite piskre tolkel. Malo stran od cerkve je bila krčma. Tam so se skupaj zbirali fantje in dekleta. Vsi so bili bosi in dekleta so imele kikle zavihane čez kolena. Imeli so cigana, ki jim je igral na nekake gosli na tri strune. Glas teh gosli pa je bil le žega - žega. Fantje in dekleta so se sprigli vsi v eno kolo in že omenjeni cigan je igral sredi njih. In tako je šlo okoli brez prenehanja in ne da bi se oni žega – žega kaj spremenil. Ker pa v tistih krajih fantje in dekleta v krčmi nič ne pijejo, se je to krčmarju neumno zdelo in spodil jih je ven. Pa so si našli novo zavetje in plesali naprej. Tako je zopet minil dan in šli smo spat.

Drugo jutro se napotimo dalje. Šli smo skozi Šeikoce, Andrevce in Sapce. Na Garci smo ostali zopet čez noč 16. julija. Tam sem imel malo boljšo hrano pa tudi spal sem bolje, saj je bila soba lepša. Kmet je prinesel seno, zato sem bolje spal. Tisti dan smo namreč izvedli dva marša in nikoli nisem bil tako prepoten kot tistikrat. Ko sem vstopil v sobo sem zato samo še dol padel. Tam smo si dovolj dobro odpočili in šli naslednji dan ob šestih zjutraj naprej skozi Selna, Terinane, Vranovce, Bukovje in prišli v Brod, kjer smo ostali 14. dni. Stanovanje sem dobil na številki 484 pri zelo dobrih ljudeh, pri tako dobrih, kot se jih sploh lahko sreča v Slavoniji. Ko so naši častniki videli, da bi lahko imeli nekoliko prostega časa, smo lahko hodili na vaje in se vozili po vodi z železnimi čolni (pontonir). In nekega dne so nam naznanili, da moramo domov, ker bomo naslednji dan delali most in potem da odidemo v Bosno. Bila je ravno enajsta ura dopoldne. Ustanemo, se napravimo in gremo vsak na svoje stanovanje. Naslednji dan ob štirih zjutraj je tropentnač naznanjal dnevno stražo in pol ure zatem smo bili zbrani. Kapiten nas je odpeljal na mesto, kjer bomo zgradili most. Ko nas je razdelil in vsakemu vodniku dodelil svoje delo, smo pričneli z deli točno ob sedmih in ob četrtna devet je bil most narejen (pozabil sem omeniti, da smo 27. Lovski bataljon že prej prepeljali na drugo stran, prav tako eno kompanijo inženirskega 3. polka). Ko je bilo vse izgotovljeno, je začela četa za četo prečkati reko. Od devetih do dveh popoldne so se čez most vrstili en čas ljudje, en čas vozovi, en čas konjenica. Takoj ko so Lovci prišli na drugo stran, so na turški zemlji razvili avstrijsko zastavo. Godba je igrala, da je bilo veselje. Ko je bilo vse mimo, smo se vrnili na naše stanovanje. Ukazano nam je bilo, da se pripravimo, ker da gremo jutri v Bosno. In smo se zadnjič spravili spat v Brod. Tako se je končal naš marš do Broda in bivanje v Slavonskem Brodu

Vkorakanje v Bosno

Ko je napočil dan 31. julija je že ob četrtni uri zjutraj tropentnač naznanjal dnevno stražo. Hitro smo se napravili in ob petih šli na mesto, kjer je stal most. Tam smo čakali precej časa in ko je bilo vse pripravljeno in urejeno, smo vzeli od Broda slovo in šli čez Savo ne vedoč, če jo bomo še kdaj prekoračili. Pričelo je tudi deževati in mokri do kože in po blatu smo šli skozi turški Brod. Tam sem videl prva turška stanovanja, ki pa niso boljša od kozjega hleva. Na oknih imajo goste

lesene mreže, take kot so pri nas na spovednicah. Turki se premikajo počasi ali pa sedijo s prekrižanimi nogami in kadijo tobak (duhan). Šli ta dan nismo prav daleč, le 5 – 6 ur smo hodili, ko smo prišli na neko gmajno in tam so nam pokazali mesto, kjer bomo preziveli noč. Ko smo postavili puške in odložili orožje, smo zakurili ogenj saj je med tem dež malo pojental. Malo smo si odpočili, med tem pa je bila hrana pripravljena. Medtem, ko smo jedli, se je znočilo in smo polegli po tleh – prvič pod milim nebom. Ker je že podnevi deževalo, ponoči pa še toliko bolj, sem bil kmalu do kože moker. Sicer sem spal, toda ko me je zalila voda, sem se zbudil. Slep ko prej smo se zbudili vsi. Zopet smo zakurili in pri ognju čakali dneva. Ko se je zdanilo, smo se uredili, dobili nekaj kave in se odpravili naprej. Deževalo je vedno huje. Bili smo do kože mokri, vode in blata je bilo po cesti do kolen, tako da se nismo iz blata vidli. Koliko časa smo tako hodili težko povem, ker smo se kar naprej ustavliali in popravljali cesto. Le toliko vem, da nismo toliko prehodili kot prejšnji dan. Prišli smo v bližino mesta Dervent (četrt ure stran). Deževati je polagoma nehalo in mi smo si, potem ko smo dobili odkazano mesto, iz vej postavili ute, nanesli sena in spali bolje kot prvi večer.

Naslednji dan je bilo lepo vreme. Ostali smo na istem kraju, le popoldne smo šli proti mestu in vanj popravljati cesto in metati z nje blato. Sredi mesta ga je bilo na njej namreč toliko, da bi se tam, kjer ga je bilo najmanj, zaradi njega voz prekucnil. In naslednji dan smo šli zopet naprej. Srečo smo imeli, da nam je naš kapitan dovolil telečnjake naložiti na voz. Tako smo laže hodili – ta dan celih 14 ur. Odrinili smo zjutraj, prišli pa ob pol devetih zvečer v tabor kake pol ure vstran od mesta Kotorski. Na gola tla smo se vlegli šele ob pol dvanajstih zvečer, ker prej nismo dobili ničesar za pod zob. Ob dveh zjutraj smo bili zopet na nogah in se ob pol štirih zopet napotili naprej. Prišli smo v mesto Doboj in tam dobili zopet za jesti. Nismo še pojedli, ko je prišel sel (pozabil sem povedati, da smo tu izvedeli, da so šest ur daleč Turki napadli 100 huzarjev, od katerih se jih 59 ni vrnilo. Posamezniki so se nato vračali kasneje, skupaj trideset. Pa so jih zopet napadli, nekaj pobili, nekaj pa ujeli. Ko so namreč zvečer prišli huzarji v vas so jih lepo sprejeli. Zjutraj pa, ko so hoteli naprej, so jim na koncu vasi napletli čez cesto vrvi, da ne bi mogli naprej. In tako bi tam vsi konec vzeli, če ne bi neki ulanec v naskoku vrvi presekal in tako napravil pot po kateri so lahko ušli. To je bil prvi spopad ob vkorakanju v Bosno.) Sel je povedal, da ni daleč od našega tabora most, ki ga moramo mi čimprej popraviti, saj vozovi čakajo, ker ne morejo naprej. Pobrali smo torej svoja kopita in šli vsi mokri na pot. Imeli smo namreč na tem maršu to smolo, da je kar naprej deževalo; začelo je že dopoldne, sicer ne močno, vendar za potujočega preveč. Že po pol ure hoje smo bili pri nekem malem povsem podrtem mostu, ki smo ga lahko hitro popravili. Zamudili smo se le eno uro in šli naprej, še kake pol ure daleč in prispleli do tistega mostu, ki ga je imel v mislih sel. Odložili smo orožje in začeli z delom. Podstavliali smo podpore, saj je bilo vse podrto. Kar naprej je deževalo, mi pa smo morali za povrh še po vodi broditi. Sicer si pa moram ta dan posebej zapomniti, saj takega še nisem doživel. Blata je bilo do kolen in ni bilo čistega prostorčka. Spati ni bilo mogoče. Ko smo zvečer dobili hrano ni bilo toliko suhega, da bi tja lahko skledico postavil. Usedla sva se torej z mojim vodnikom v blato in jedla. Meso je bilo napol surovo, saj nam je bil dež domala skoraj vse ognje pogasil. Tako seveda tudi ni bilo mogoče posušiti obleke. In tako sem sedeč v blatu čakal dneva: zaspan, truden, vse do kože moker in ne da bi zatisnil oko. To je bila ravno nedelja 4. avgusta, ki je ne bom nikdar pozabil.

Naslednji dan smo dokončali delo kar ga je še ostalo. Zopet je cel dan deževalo. (Ponoči smo bili tam na Turškem v veliki nevarnosti. Bili smo čisto na samem, kompanija sama, le dve uri od nas pa je bil prejšnji dan turški tabor. Vsako uro smo lahko pričakovali napad.) Ko smo opoldne pojedli, smo se odpravili naprej. Šli smo skozi tako nevaren kraj, da me še sedaj zona spreleti, če pomislim na tisti dan. Na levi je bila reka Bosna, na desni pečevje. Če bi bili napadeni, se ne bi bilo mogoče rešiti, saj smo bili čisto sami. Pot je še vedno vodila med skalovjem in bila vedno slabša. Blata je bilo do kolen in začenjalo se je mračiti. Dohiteli smo vozove zaostalih čet in nismo mogli več naprej. Čakali smo in to na takoj žalostnem kraju, da ni za popisati. Ob cesti je ležalo mnogo konj, mnogo jih je plaval po vodi. Poginili so nekaj zaradi lakote, nekaj od tepeža. In tako smo se počasi pomikali naprej in okoli polnoči dospeli v tabor v mestu Maglaj.

Sledil je prost dan. Tabor smo imeli tik ob reki Bosni. Mesto je bilo na drugi strani reke in smo tja morali prepeljevati tudi ljudi. Vse hiše v mestu so bile prazne, vsi ljudje so zbežali. Prebivalci so se bili namreč spuntali in so bili prisiljeni vse, kar se je dalo, vzeti s seboj. Žalostno je bilo gledati tak zapuščen kraj. Vse prazno, nikjer nobenega človeka. Tu smo videli tudi prvega mrtvo ranjenega vojaka, ki so ga naši pokopali na nekem vrtu. Osvojena je bila tudi mestna trdnjava, na kateri so takoj razvili avstrijsko zastavo. Zaseženo je bilo mnogo streliva, ki pa so ga pometali v vodo. Ujetih je bilo več Turkov, petnajst od teh so ustrelili.

Tako je napočilo jutro 7. avgusta in mi smo bili zopet pripravljeni za na pot. Odpravili smo se. Tega dne smo prehodili tudi kraj, kjer so Turki napadli huzarje. Ob vodi so ležali Turki, na cesti pa je kri stala v mlakah. Od tega žalostnega kraja smo šli še kake tri ure daleč, ko zaslišimo posamezne strele. Bliže smo bili, bolj je pokalo. Iz soteske smo prišli v neko dolino in tu zagledali streljanje z vseh strani. Nenadoma prideta za nami dva polka pehote in en bataljon lovcev ter za njimi še dva polka topništva in gorskih topov. Ko so postavili svoje topove je zagrmelo, da je bilo groza. Streljanje pušk je utihnilo in Turki so se umaknili, toda odnehali niso. Ponovno so začeli streljati, vendar ne za dolgo. Ponovno so se morali umakniti, 367 Turkov pa je prostovoljno odložilo orožje in se vdalo. Bitka je trajala od poldneva do štirih popoldne. Na naši strani so bili trije mrtvi in okoli trideset ranjenih, koliko pa na turški, mi ni znano; govorilo se je, da veliko. Ko se je vse umirilo in se boj končal, smo šli zopet naprej in prišli v tabor Sepče. Tu smo se uredili in po večerji ulegli. Čeprav nismo bili pod streho, smo vendar zelo dobro spali saj je bilo povsod dovolj pšeničnega snopja in smo si lahko napravili postelje. Tu smo ostali dva dni, 8. in 9. avgusta, 10. pa odšli naprej. Na poti smo imeli mnogo dela. Ceste so večinoma zgrajene med reko in hribom in jih zato voda pogosto spodkopljela. Na teh mestih se je navadno videlo le nebo nad nami in nič drugega. Kar naprej smo morali delati in potem hiteti za drugimi četami, da smo jih ujeli. Šele ponoči smo prišli v tabor Podgorje. Potem ko je bila večerja pripravljena, smo jo pojedli in šli spat na golo travo šele opolnoči. Ob štirih zjutraj smo bili že zopet na poti. Ta dan smo imeli še več dela. Cesta je bila v takem stanju, da se marsikje ni dalo z vozom naprej. Prišli smo do trdnjave Vranduk. Bilo je nevarno, saj se je že nekaj časa govorilo, da bodo Turki ponovno napadli, vendar se ni zgodilo nič. In smo šli naprej. Pot nas je vseskozi vodila po dolinah med hribovji.

Bilo je 14. avgusta, ravno na nedeljo – tega ne bom pozabil, ko sem skupaj z dvanajstimi možmi moral napraviti most čez grapo, saj je voda tekla čez cesto. Močno smo zaostali za drugimi in smo srečno prišli v tabor šele zelo pozno. Ni

namreč varno, da četica trinajstih mož sama hodi po neznanih krajih in med samimi hribi, za povrh pa še med Turki, ki bi jih lahko kadarkoli napadli. Prišli smo torej v tabor, si napravili ute iz kolov in jih pokrili s slamo. Rečeno je namreč bilo, da na tem mestu ostanemo dva dni. Ko smo vse postorili smo se odpravili spat. Brez večerje, saj nam je zmanjkalo kruha in mesa, čeprav smo bili v bližini mesta. Brez hrane smo bili dva dni.

Mesto se imenuje Senica vendar tam ni mogoče ničesar kupiti. Zlasti pa ne mi, saj nismo smeli nikamor iz tabora. Če se je kdo le korak predaleč premaknil, že ga je kapitan ukazal za tri ure privezati na kol pod žarkim soncem. Zato jih je bilo včasih po pet, šest naenkrat privezanih in so bili ljudje počasi že siti takega ravnjanja. Tako smo preživeli dva dni, ne da bi se nam kaj posebnega zgodilo in tretji dan smo šli naprej. Zopet smo šli po dolini. Povsod ob cesti je bilo mnogo pokopališč saj ima v Turčiji vsaka hiša svoje pokopališče kar na gmajni in vsak dobi kamen na grob. Kamen je štiroglat in na vrhu ima turban. Vsi kamni so nagnjeni na vzhodno stran. Kakorkoli - prav žalostno je popotovati po teh krajih.

Ko smo prišli iz te doline smo se povzpeli čez hrib. Na drugi strani je bila cesta lepa in tako zavita, da je lahko človek po pol ure hoda vrgel kamen tja, kjer je bil pred pol ure. Ko smo zopet prišli na vrh smo se obrnili navzdol v dolino in prišli do reke Lašve. Tu smo zagledali na nasprotnem bregu reke avstrijske čete, ki so od Siska prodirale ob reki navzgor, vendar se z njimi nismo združili. Po uri hoda ob reki smo prišli do mostu, ki je pol ure oddaljen od mesta Busovni. Tudi ta most je bilo potrebno popraviti zato smo tam ostali ta dan in še čez noč. Tu se je začelo govoriti, da le tri ure daleč čaka na nas 6000 Turkov. Prej je bilo namreč rečeno, da bomo brez strela prišli v Sarajevo. Ni bilo tako in to bom opisal v nadaljevanju.

Ko smo naslednji dan odšli od tod, smo čez pol ure prišli na drugo glavno cesto. Tam je na vsaki strani stala smreka, med njima pa je bil obešen venec in prav na sredi je visela tabla na kateri je pisalo: Bog živi Cara austrijanskega Franca Jožefa in vse njegove čete na veke. Spodaj je stal srbski duhovnik z zastavo in s križem v roki. Naokoli je bilo vse polno ljudi, saj smo bili tam ravno 15. avgusta – na Velikega šmarna dan. Ko smo prišli do njih so v en glas zavpili: Bog živi austrijanske čete.

Ta dan smo prišli v mesto Buzovac in tam tudi ostali. Kapitan nas je nateral na neko njivo brez vsake sence. Sonce je tako pripekalo, da sem si mislil, da bo vse zgorelo.

Sicer pa kaj posebnega o tem mestu ne morem povedati. Morda samo to, da je pri nas najslabša vas lepša kot to mesto. Omeniti pa moram ondotne čudne mesarje. Prav na vogalu našega tabora je stala hiša. Gospodar te hiše prižene eno najmanj dvajset let staro

kravo in jo pobije kar na cesti ob hišnem vogalu v blatu. Meso je bilo umazano, povaljano in ne da bi ga očistil ga zmeče, kar ga ni prodal, v kotel. Zakuril je kar na cesti

in ga skuhal. To meso je, čeprav ne ravno čisto, vse prodal vojakom nekega hrvaškega

polka, ki so taborili v bližini. Hrvat pa tako poje vse, kar bi mu na vilah za kidanje gnoja

prinesel. Tu smo tudi proslavili Veliki šmaren z veliko cerkveno slovesnostjo.

Dopoldne naslednjega dne se pripravimo na pohod in odrinemo. Niti pol ure nismo

hodili, ko smo prišli do dveh manjših mostičev. Morali smo jih popraviti. Nismo še končali z delom, ko zaslišimo iz daljave grmenje naših topov. Že prej se je po taboru govorilo, da se bomo tu spopadli. Ko smo mostiča popravili smo se odpravili naprej vendar smo prišli le do naslednjega podrtega mostu. Kapitan z enim vodom je ostal tam, nas pa je častnik popeljal naprej. Bližal se nam je en bataljon Lovcev. Nenadoma začnejo na nas z leve strani žvižgati krogle. Lovci so nemudoma odgovorili, nam pa, ker nismo imeli dovoljenja za streljati, ni ostalo drugega, kot da se vržemo v cestni jarek. Rečeno nam je bilo, da mi nismo namenjeni za spopade, ker nas rabijo drugje. Lovci so Turke takoj pregnali vendar se je spredaj streljanje vedno bolj množilo. Tedaj prihiti konjeniška patrola in pove, da je nedaleč od nas, tam kjer se je nedavno zaslišal strel, en konjenik iz oddaljenosti treh korakov ustrelil Turka. Ko smo prišli do tega mesta, je slednji že ležal ob cesti. Dva Bosnaka sta ga zvlekla na kraj, ga slekla in pustila ležati ob cesti. Naši so ga hoteli pokopati pa ni bilo več časa, ker smo morali naprej. In tako je ostal tam. Vojska se je že pomaknila naprej, mi pa počasi za njo. Streljanje je bilo tako gosto, da je bilo slišati, kot bi toča tolkla po opečni strehi. Spopad je trajal od devetih dopoldne do štirih popoldne. Ko je vse potihnilo, smo šli naprej in prišli do turškega tabora. Tu je bilo veliko platnenih ut (šotorov), ker jih Turki niso utegnili pospraviti. Naši so vse to vzeli s seboj, poleg pa tudi mnogo govedi, tako da je bila cesta z živino, ko so jo gnali po njej, skoraj povsem zabasana. Koliko je bilo padlih na obeh straneh, nismo izvedeli. Menda je na turški strani padlo desetkart več vojakov kot na naši. Ob cesti smo videli le dva mrtva Turka. Tako je bila zopet ena bitka mimo. Ravno, ko se je začelo mračiti, smo prišli v tabor Kiselak. Tu pa so začeli na nas streljati iz hiš in iz džamije (to je turška cerkev), pa smo jih hitro utišali.

Ob štirih zjutraj smo se zopet odpravili na pot, na kateri pa je bilo najtežavnejše to, da smo imeli mnogo dela. Ko smo prišli čez nek hrib je bilo poldne. Potem smo delali skoraj do večera in šli ponoči naprej. Delali smo celo popoldne, potem pa smo morali hiteti za glavnino. Da jih nismo mogli ujeti na poti temveč šele, ko smo prišli v tabor, si lahko vsak sam misli. In ko smo tako ponoči prišli v tabor, smo morali po temi iskatki vodo in drva, da smo si lahko kaj skuhalni, saj cel dan nismo nič jedli. Vsak si lahko predstavlja, da ni šala cel dan popotovati (peš in vmes še delati), ne da bi kaj jedel. Ko smo vse postorili, smo se že zelo pozno vlegli na strnišče (bili smo namreč na neki njivi) k počitku. Čeprav je bila postelja trda, smo sladko zaspali, saj smo bili spoteni in trudni.

Naslednji dan naj bi imeli prostvo, vendar se je bila nesreča pri nas že udomačila. Četrta ure od tabora je bil podrt velik most in mi smo ga morali popraviti, namesto da bi počivali. Slediči dan smo morali hoditi tako kot drugi, ki so cel dan počivali. Tretji dan, bilo je 19. avgusta, smo šli zopet nazaj. Ko smo prišli do našega mostu, ki smo ga par dni nazaj popravljali, je bilo zopet potrebno popravilo. In ravno jaz sem bil s štirimi možmi na vrsti, da to opravimo. Nismo še končali, ko se prikotali poljsko topništvo s svojimi težkimi vozovi. Ko so peljali čez most, se je udrlo na treh krajih in bi se bila kmalu zgodila velika nesreča. Kljub temu so srečno prišli preko mostu. Kaj naj storim? Lesa morebiti ni bilo za dobiti več ur hoda daleč, most pa je bil čisto zanič. V takem stanju ga nisem smel pustiti, popraviti ga pa tudi nisem mogel. Na srečo je mimo prijahal sam general Filipovič. Povedal sem mu, da je most za vožnjo neuporaben in da se je na treh mestih vozišče udrlo. Ukaže mi, naj grem nazaj k inženirski kompaniji, ki je še

bila v našem taboru in povem kapitanu naj poskrbi, da se most popravi, potem pa naj grem s svojimi možmi naprej. Ko sem predal povelje, sem si oddahnil, saj me je skrbelo kaj bi sicer lahko storil. Podali smo se torej naprej. Nismo bili še četrt ure daleč, ko smo zaslišali od Sarajevega sem bobnenje topov in bolj, ko smo se bližali, glasnejše je bilo. Kmalu smo zagledali dim, ki se je valil od topov in ko smo prišli še bliže smo zagledali mesto, ki je gorelo okrog in okrog. Topovi pa so še vedno pošiljali smrtne izstrelke na Sinove Turčine. Bitka za Sarajevo se je začela ob svitu in šele ob treh popoldne so naši prišli v mesto. Zavzetje Sarajeva so proslavili s stoenim strelom iz topa, godba pa je šla skozi mesto in igrala, da je bilo veselje. Zato Avstrija ne bo pozabila na 19. avgust, saj je tega dne dobila glavno mesto Bosne, zlasti pa ne bo izpustila iz spomina bojev pri Sarajevu. Tako smo prišli v Sarajevo, glavno mesto Bosne. Kako se mi je tam godilo, bom povedal v nadaljevanju.

Kako sem se imel v Sarajevu.

Kako sem prišel v Sarajevo, sem že povedal. Sedaj pa bi rad povedal, kako se mi je v Sarajevu godilo. V mesto smo prišli ob enih popoldne – natančneje v predmestje in tu čakali do treh popoldne. Ko je bilo vse urejeno smo šli nekaj sto korakov nazaj na neko njivo, kjer je bil sedaj naš tabor. Tu smo postavili ute, vse uredili, si pripravili postelje iz slame in ko je bila večerja pripravljena, pojedli in se ulegli k počitku. Ne ravno brez skrbi, vendar smo sladko zaspali saj smo bili spoteni.

Ko je naslednji dan prišla naša rezervna kompanija so nam povedali – bili so namreč prejšnji dan v mestu – da so nanje streljali, ko so šli skozi mesto. Vendar so jim naši vojaki bogato poplačali, saj so šli v vsako tako hišo in pomorili vse, kar je bilo živega. Pripovedovali so, da je v mnogih hišah ležalo po pet, šest mrtvih, vendar sam tega nisem videl, ker skoraj cel teden nismo smeli v mesto, kot tudi kasneje ne prav pogosto. Zanesljivo pa je, da so celo ženske in tudi komaj šestletni otroci streljali na naše vojake. Kaj drugega posebnega se mi ni zgodilo, le še to moram povedati, da smo kakih dvesto korakov od našega tabora postavili vesala, kjer je bil skoraj vsak dan kdo obešen in za prvega sem, skupaj s še dvema, tudi jaz jamo kopal.

21. avgusta je prišlo povelje, da mora iti pol kompanije v trdnjava popravljat neko pot in nek zid. Nisem bil zraven, ko so odšli. Mi smo ostali, kjer smo bili, jaz pa sem si šel tedaj ogledati mesto. O kaki lepoti ne morem govoriti, kar si lahko vsak sam misli. Je namreč v celiem mestu ni. Samo katoliška cerkev je kolikortoliko lepa, kot je pač mogoče pričakovati v Bosni. Kar zadeva turške cerkve – to je džamije – jih je veliko, saj стоji po ena pri vsaki drugi turški hiši. Zgornji deli hiš so leseni, saj Turki ne smejo imeti zidanih hiš. Spodnji deli so iz prstene opeke in služijo tudi za hlev. Sredi hleva so stopnice v gornje nadstropje s sobami, v katerih ne vidiš niti stola niti mize. Turki sedijo vedno na tleh. Gostilen ni videti. Nekaj so jih napravili zdaj, ko so prišli naši. Po ulicah smrdi kot v stranišču, psov je vse polno. Pokopališče je skoraj pri vsaki hiši. Sredi mesta jih je polno (pokopališč) in po njih se pasejo konji in govedo. Žensk se sreča le malo in če katero vidiš je zakrita tako, da se ji obraza ne vidi. Tudi ne vidiš voza, temveč samo konje in mule, ki nosijo vse: drva, mrvo, apno, oglje - z eno besedo vse se s konji nosi. Če se pripeti, da vidiš voz, je ta takšen, da človek ne ve ali bi se smejal ali bi se jokal nad nevednostjo teh ljudi. Čez noše teh ljudi ne bom

govoril, ker lahko na kratko rečem, da je vse ena sama cunja. Zato bom nehal s tem opisovanjem in raje povedal, kaj sem še doživel.

Čez dva dni je v tabor prišlo povelje, da gre še druga polovica kompanije za prvo in da bomo delali cesto. Šli smo ravno na nedeljo in z nami je šlo tudi tristo Turkov. Delali smo cesto čez hrib Nareš Han. Ko smo prišli na gradbišče so nam odkazali naš del in začeli smo delati. Vendar ni šlo dobro, saj je že zjutraj deževalo, potem pa vedno bolj. Zvečer smo se v tabor vrnili vsi premočeni. Hodili smo dve uri daleč. Utrjeni in mokri do kože smo se vrgli na mokra tla; čeprav smo imeli ute, te niso popolnoma držale vode. In tako smo hodili dan za dnem zjutraj dve uri tja in zvečer dve uri nazaj. Vsakdo ve, da ni bilo dobro zjutraj dve uri daleč iti, podnevi delati in se potem zvečer vrniti v tabor. Do 8. septembra smo prišli že tako daleč, da ni imelo več smisla vračati se v tabor zato smo ostali kar na hribu pri neki turški hiši. Tako je bilo bolje, saj je hoja odpadla in to kljub temu, da smo morali delati od petih zjutraj do sedmih zvečer.

Kaj posebnega se mi do sedaj ni zgodilo. V glavnem mi je šlo dovolj dobro, čeprav me je pri delu že večkrat namočil dež. Vendar se na to ne gleda, saj smo že vsega hudega navajeni. Bosna nas je naučila vsega, tudi hudega. Pa bodi vsakdanjih pravljic dovolj.

23. in 24. septembra so po tej cesti peljali mnogo ranjenih v bojih 22. septembra pri reki Drini. Mnogo Turkov je padlo v teh bojih, pa tudi naših. Samo v dveh naših regimentih je bilo ranjenih 556 mož, 120 pa je bilo mrtvih; vsega števila ranjenih in mrtvih pa ne vem.

Do danes, 5. oktobra, se ni zgodilo nič posebnega. Danes pa je neka kompanija Lovcev z nasajenimi bajoneti pripaljala glavnega turškega vojvodo z imenom Hadžiloje. Kje so ga ujeli, ne vem, vem le to, da ga je nek nadčastnik 27. Lovskega bataljona ujel z neko patrolo, ko se je hotel Hadžiloje kot navaden Boznak ponovno pritihotapiti v Sarajevo.

Sicer se ni dogajalo nič posebnega, le kar naprej se je govorilo, da bodo šle ta pa ta dan armade nazaj proti Brodu in potem vsak v svojo domovino. Pa se ni zgodilo nič. Do 27. oktobra. Tedaj je bilo naznanjeno, da gredo domov vsi, ki so v šesti diviziji. V njej smo bili tudi mi pa so na nas pionirje čisto pozabili. Vsi so šli nazaj, nas pa so pustili na hribu, tam kjer smo bili. Žalostni smo bili. Nobenemu se ni več ljubilo delati in z grenkobo smo gledali za drugimi, ki so se veselo vriskajoči podajali na pot. Nam pa je ostalo le udrihanje s krampom po stari navadi.

Prišel je dan 1. novembra – Vseh svetih dan, ki je pri nas velik praznik. Jaz pa sem šel ravno ta dan štiri ure daleč meriti cesto. Zvečer sem se vračal truden in moker. Bilo je mraz, da je vse škripalo; in za povrhu nikjer nobene tople postelje. Na Vseh svetih dan je bil prvi sneg na hribih in dva dni kasneje tudi že pri nas.

Čakanje na demobilizacijo

Potem sem opustil pisanje, saj se mi je zdelo v Bosni vse že preneumno. Nisem imel nobenega veselja več ne do dela, ne do česarkoli drugega; vsega sem imel dovolj.

13. decembra smo prišli iz Nareš Hana v Sarajevo. Tu smo ostali par dni in imeli malo počitka, saj na Nareš Hanu nismo imeli niti enega prostega dneva. Minili so širje dnevi in zopet so nam našli delo. Iz mesta se na sarajevski grad ni dalo drugače kot s konjem zato smo morali tja gor napraviti cesto. Ravno pod nami je tam, kjer smo delali, tekla rečica z imenom Miljacka. V strugi je bila

sipina, na katero so naplavili drva za celo zimo. Nenadoma je prišla povodenj in odnesla vsa drva. In kdo je bolj pripraven, da napravi nova drva, kot prav pionirji? In že naslednji dan nam je bilo ukazano, da naj gremo po drva v bližnje hribe. Popoldne naslednje dne smo odšli tri ure daleč in prišli v krasno vas z imenom Kovače. Tu smo ostali od 13. januarja do 14. februarja. Vsak dan smo morali iti dve do tri ure v hrib, drva pa dol. Tu je rasla sama smrekovina in hojkovina, gozd pa je bil tako lep, da se mi je v srce smililo takšen les sekati za drva. Nekatere smreke so imele na štoru tudi do 150 cm premera. Tako si lahko vsak predstavlja kakšni gozdovi so v Bosni. In ves takšen les smo razžagali na polena in razklali. Tu smo preživeli dva polna meseca in moram reči, da mi je bilo tu, kar smo bili v Bosni, najbolje. Dobili pa smo tudi kar precej denarja, 42 Fl na mesec.

Nekega večera, bilo je 13. februarja, smo nenadoma zagledali nekoga iz naše kompanije jezdit proti vasi. Ta nam prinese novice, morda celo odpust, smo si mislili. Takoju mu leti vse naproti in sprašuje kaj je novega. Odpust! Vriskanju ni bilo ne konca ne kraja.. Pa se je vriskanje kmalu poleglo, ko je bral spisek rojenih leta 49 in 51. Mi mlajši smo se lahko veselili naprej, tisti s spiska pa so obtičali v Sarajevu do 2. marca. Ta dan so mimo nas odrinili proti domu, mi pa smo zopet žalostno gledali za njimi.

Zadnji mesec smo preživeli v Dervaru. Nenadoma pride nekdo in pove, da moramo zopet nazaj v Sarajevo. Nazaj smo prišli 4. marca. Že po parih dneh v mestu so nas nagnali na neko cesto, ki vodi v Grad. In tam smo še danes, to je 26. aprila.

Komentar

Ta tekst mi je prišel v roke pred mnogimi leti (kdo ve odkod ?) in mi ostal v spominu kot dovolj zanimiv, mestoma srhljiv dokument nekega časa, odnosov med ljudmi, zlasti vojaki in kot spomin na starega očeta – na ata Lajovca. Pisal ga je očitno sam in sproti, kdo in kdaj ga je pretipkal in na čigavo pobudo, mi pa ni znano.

Slovenčina izpred stotridesetih let je očitno zelo različna od današnje in nam danes marsikje nerazumljiva. Skušal sem torej tekst prestaviti v današnji jezik in se ob enem čim bolj držati izvirnika. Za primerjavo je na levi originalen tekst, na desni pa prevod. Marsikateri stavek mi ni bil razumljiv, vendar sem iz konteksta skušal razbrati smisel. Upam, da sem bil kolikortoliko uspešen. Imen krajev, ki jih navaja ata Lajovc nisem spremenjal, saj so nekatera prav zanimiva.

Nenavadno je, da v vsem času, kar je bil v Bosni – to je slabo leto, očitno ni imel nobenih stikov z domačimi in tako tudi ni izvedel, da se mu je med tem na Vačah rodil prvi sin – Anton.

Jest

Slovenski narod (24.11.1938, letnik 71, številka 265)

Takšnih mož je že malo

Ljubljana, 24. novembra

Fran Lajovic, ki je zdaj končal svojo življenjsko pot v Litiji, je bil živi primer korenjakov starega kova, ko še nismo govorili o degeneraciji; bil je ena tistih korenin, ki so iz njih pognale med Slovenci najbolj zdrave mladike. Takšnih mož je pa čedalje manj med nami in mlajši rod gleda na bujno življenjsko silo starejše generacije z bolestnim občutkom. Lajovic je umrl 84 let star; spadal je torej še v rod, ki se je še udejstvoval v bosanskih bojih. Rodil se je v Vačah in se izučil mizarstva. Ko se je pa udeležil bojev v Bosni in dela pionirskih čet po okupaciji, se je tam kmalu prilagodil novim razmeram. Kupil je tam posestvo in povabil ženo iz Vač k sebi. Hotel je ostati v Bosni, a žena se ni mogla nikdar dobro navaditi tujine, zato sta se preselila s sinom, sedanjim skladateljem in pravnikom Antonom v domovino. Lajovic je bil zelo podjetnega duha in si je po vrnitvi iz Bosne poiskal službo pri zakupnikih daca ter opustil mizarstvo. Služil je v mnogih krajih na Gorenjskem. Toda kmalu se je gospodarsko osamosvojil. Najel je gostilno v Gradcu pri Litiji. Pred potresom pa je bil lastnik znane ljubljanske gostilne pri »Dachs« v Florijanski ulici. Vendar mu ljubljanska megla ni prijala ter se je vrnil kmalu v rojstni kraj Vače, kjer si je kmalu pridobil lep ugled kot gostilničar in trgovec. Nekaj časa je vodil tudi restavracijo v celjskem Narodnem domu, dokler se 1.1904 ni stalno naselil v Litiji. Povsod, kjer je živel, je zapustil sledove svoje izredne podjetnosti in delavnosti. V Vačah je po njegovi zaslugi slovelo pevsko društvo »Lipa«, dokaz njegove marljivosti je še vedno drevesnica v Vačah, v glavnem njegovo delo. V Celju se je udejstvoval pri Celjskem pevskem društvu, v Litiji je pa posvetil svoje najboljše sile gasilstvu. Dolgo let je bil župni starešina in bil tudi odlikovan za vzorno delavnost v gasilski organizaciji. Njemu je treba pripisati, da se je litijska gasilska župa tako lepo razvila in da zdaj šteje okrog 50 čet. Pokojnega Franca Lajovica smo prištevali med naše najstarejše naročnike, saj je bil naročen na »Slov. Narod« nad 50 let.

O življenjski sili ter zdravju Frana Lajovica priča že njegovo izredno številno potomstvo.

Zapustil je 7 sinov in 3 hčere, 27 vnukov in vnučnjik in 5 pravnukov. Svojci so ga ljubili z vsem srcem in vsak. Kdor ga je poznal, ga je moral spoštovati zaradi njegovega kremenitega značaja, odločnosti in delavnosti, kar naj bo v tolažbo njegovim svojcem, saj mu bo ohranjen vedno najlepši spomin. Bodi mu zemlja lahka! Vsem, ki so ga izgubili, naše iskreno sožalje! Pogreb bo jutri ob 15. na litijsko pokopališče.

Jutro:dnevnik za gospodarstvo, prosveto in politiko (24.11.1938, letnik 19, številka 273)

Litija, 23. novembra

Padel je krepak hrast, umrl je danes bivši dolgoletni starešina litajske gasilske župe, 84-letni Fran Lajovic, glavar ene najbolj poznanih slovenskih rodovin. Spominjali smo se tega krepkega moža večkrat v »Jutru«, še prav posebno ob njegovi 80-letnici. Rodil se je 3. novembra 1854 na Vačah, kjer je preživel mladost in se izučil za mizarja. Obrti se je posvetil do svojega odhoda k vojakom, ki jih je služil pri pionirski četi v Ptiju, skupaj z ravnim blagopokojnim Francem Beličem, ki se ga kot »eksarbitra« spominjajo še vsi starejši

Ljubljanci Razume se, da sta bila oba pri okupaciji v Bosni, kjer so ravno pionirske čete ostale do 1880, da so napravile prepotrebne ceste in druge vojaške stavbe. Mladi Lajovic je bil že v tistih časih sile podjeten. V Bosni mu je bilo tako všeč, da je kupil veliko posestvo in pozval k sebi ženo, že tudi pokojno Marijo iz znane Grilčeve rodbine na Vačah. Nameraval se je trajno naseliti med brati na jugu, toda žena, ki je tisti čas že zibala sina Antona, današnjega našega slovečega skladatelja in pravnika, ni sledila njegovim nagibom. Ustrašili so jo doma, da jo bodo Turki živo spekli, pa je moral Fran Lajovic lepo prodati posest v Bosni. Ves čas svojega bivanja v okupirani Bosni je pisal dnevnik in kot dober risar je skiciral vanj tudi razne

mošje in druge stavbne znamenitosti. Ta dnevnik je ohranjen še danes, pokojnik ga je čuval kot svojo najznamenitejšo redkost. Rodovina bo lahko brskala po njem in prebirala vtise, ki jih je na mladega družinskega glavarja napravila okupacija. Po vrnitvi od vojakov je Franc Lajovic dal slovo mizarski obrti in si poiskal službo pri zakupnikih daca. Kot dacar je služil po različnih krajih lepe Gorenjske in okrog svoje ožje domovine. Želja po osamosvojitvi pa ga ni nikdar zapustila. V devetdesetih letih je postal najemnik znane Cirerjeve gostilne v Gradcu pri Litiji. Tu je bilo pravo torišče njegovega dela, odkar se je leta 1904. za stalno naselil v Litiji. Malo pred potresom je bil še lastnik znane ljubljanske gostilne pri »Dachs« v Florjanski ulici. Ker mu je ljubljanska megla zrahljala zdravje, je moral Ljubljano še pred potresom zapustiti. Vrnil se je v rodne Vače, kjer je hitro zaslovela njegova gostilna in trgovina. Številna družina pa ni na Vačah našla zadostnega zaslužka, zato je leta 1900. vzel v najem restavracijo v Celjskem Narodnem domu, katero je vodil do 1904. Potem je živel stalno v Litiji. Kjerkoli je bival, nikjer ni živel samo svojemu pridobivanju za vzdrževanje družine,

temveč je povsod vneto deloval za skupni blagor in povsod je krepko zastavil lopato za napredno misel. Za časa njegovega bivanja na Vačah je slovelo pevsko društvo »Lipa«, kjer je bil kot izbornen tenorist duša društva. O njegovi pridnosti pri gospodarskem delu priča še danes drevesnica kmetijske podružnice, za katero je napravil ograjo in napise in je cepil v zimskem času v družbi takratnega nadučitelja Franceta Rojine prva drevesca, ki so jih potem okoličani in Vačani zasadili v svojih sadovnjakih. Nikoli ni bilo na Vačah tako lepega petja v cerkvi kakor takrat, ko je bila njegova družina hrbtenica cerkvenega zbora in njegov sin Maks organist. Pri Celjskem pevskem društvu je sodeloval polna štiri leta. Odkar se je pa stalno naselil v Litiji, je posvetil vse svoje moči razvoju gasilstva. Dolgo vrsto let je bil župni starešina in je bil za zasluge nagrajen s gasilskim odlikovanjem. Še dolgo se bodo zasavski gasilci spominjali kremenitega vodje. Od leta 1910. dalje, odkar je on vodil gasilce litiskskega okraja, se je število čet skoraj potrojilo. Okrog 50 gasilskih čet menda šteje gasilska župa in skrbni starešina je vsako obiskal vsaj enkrat na leto. Fran Lajovic je bil oblagodaren s številno družino. Blaga gospa Marija mu je rodila 12 otrok, od katerih sta dva dečka umrla v zgodnji mladosti. Danes živi sedem sinov in tri hčerke, vsi so poročeni in vsak cel mož na svojem mestu. Ko je praznoval 80-letnico, je 25 vnukov in vnučic čestitalo svojemu dragemu staremu atu. Zdaj, ko bo dedek legel v grob, se bodo številne oči orosile, a spomin na vrlega kremenitega moža, bo živel dalje v rodovih njegovih svojcev in prijateljev.

Slovenec: političen list za slovenski narod (02.03.1922, letnik 50, številka 50)

Smrtna kosa.

V Litiji je umrla gospa Marija Lajovic, mati sodnega svetnika in priznanega skladatelja Antona Lajovica, trgovcev Maksa in Frana, tovarnarja Milivoja v Litiji, dr. Ladislava in ravnatelja Albina Lajovica v Tržiču. Pokopali jo bodo danes popoldne ob 4. uri.

JUTRO/ Ponedeljska izdaja, 3.4.1933

Pletilci Dravske banovine so zborovali (Trgovski dom Ljubljana) – član novoizvoljenega odbora Franc Lajovic.

Slovenski narod, 24.11.1938

Iz Litije

Gasilci župe Litija. Sporočamo žalostno vest, da je umrl 23. novembra ustanovitelj in dolgoletni župni starešina, častni član gasilske čete Litija in častni član gasilske zajednice g. Franc Lajovic, starejši. Pozivamo vse tovariše gasilskih čet, da se v paradnem kroju udeleže pogreba v petek 27 t. m. ob 15. Zaslužnega gasilskega delovca bomo ohranili v trajnem spominu.

Gasilska župa Litija

Jutro:dnevnik za gospodarstvo, prosveto in politiko (03.10.1939, letnik 20, številka 230)

500 let sedmih bratov in treh sestra

fotka

Iz Litije smo dobili s pričajočo sliko vred tole pismo: Nikjer ni zapisano, da je treba priobčiti, a zdi se mi, da niste še dostikrat imeli kaj podobnega napisanega. Naša družina — sedem bratov in tri sestre — je dopolnila 1. oktobra skupaj 500 let življenja. Pri tem smo morali starejši mlajšim posoditi nekaj let, kar smo radi storili Tako sem jaz, ki mi je ime Maks, posodil svojemu bratu Ladu sedem let; on jih ima 43, jaz pa 57 — pa jih je 100. Sestra Mici Medičeva je pa posodila bratu Francetu 5 let pa sta tudi dosegla skupaj število 100, itd. Torej ako hočete priobčiti ta naš dogodek v vašem cenjenem listu, je prav. Prilagam sliko, na kateri je slikan tudi rajnki naš oče, ki nas je pred desetimi meseci zapustil. — *M. Lajovic.*

Slovenec: političen list za slovenski narod (02.03.1922, letnik 50, številka 50)

Smrtna kosa.

V Litiji je umrla gospa Marija Lajovic, mati sodnega svetnika in priznanega skladatelja Antona Lajovica, trgovcev Maksa in Frana, tovarnarja Milivoja v Litiji, dr. Ladislava in ravnatelja Albina Lajovica v Tržiču. Pokopali jo bodo danes popoldne ob 4. uri.

JUTRO/ Ponedeljska izdaja, 3.4.1933

Pletilci Dravske banovine so zborovali (Trgovski dom Ljubljana) – član novoizvoljenega odbora Franc Lajovic.

Jutro: ponedeljska izdaja (02.08.1937, letnik 28, številka 177a)

„Stari“ in „mladi“ v litiskem gasilstvu

Litija 1. avgusta.

Nedeljska pot me je zanesla v zasavske kraje, kjer sem utegnil obiskati svojega starega gasilskega tovariša bivšega starešino litiske gasilske župe g. Franceta Lajovica starejšega. Ker nisem v »Jutru« nič bral o letošnjem občnem zboru župe, »Slovenca« pa iz različnih vzrokov ne primem v roke, zato nisem vedel, da je »podmladek« v gasilskih društvih litiskega okraja pod vodstvom nedavno – litiskega župana in vzornega gospodarja g. Lebingerja postavljal na čelo župe namesto zasluzenega prijatelja g. Lajovica drugega tovariša. Pripomniti moram, da je tovariš g. Lajovic v gasilskih vrstah neprestano od leta 1888, da je on ustanovil litisko župo in ji načeloval nepretrgoma od leta 1910, pa do občnega zborna v letošnjem letu. Bil bi torej praznoval prihodnje leto 50 letnico nepretrganega gasilskega dela,

kakršnega praznika litiski okraj še ni obhajal, obenem bi bil pa 28 let na čelu župne uprave. Na občnem zboru so pametni možje na vse te stvari zborovalce opozarjali, toda podmladek se za take reči ne briga, dirjal je za svojim voditeljem čez drn in strn. Svojo prenagljenost je hotela nova župna uprava sicer popraviti s tem, da je nekdo predlagal izvolitev g. Lajovica za častnega župnega starešino, toda moj tovariš je predlog krepko zavrnil, češ da iz rok ljudi, ki so mu pravkar z neizvolutvijo za zopetnega starešino izrekli nezaupnico, ne sprejme nikakega odlikovanja.

Nekatera, društva so dolgoletnega starešino prosila za kakršnokoli spominsko sliko na skupno delovanje! Tovariš g. Lajovic jim je ustregel in jim poklonil svoje slike v kroju, na katere je napisal: »Za spomin na one lepe gasilske čase, ko smo složno delovali na gasilskem polju v dobrobit naroda in domovine in to brezplačno in brez politike od leta 1888 do ustanovitve župe 1910 in potem dalje do 14. 2. 1937.«

Gasilske čete so bile lepega spomina izredno vesele in so se svojemu staremu tovarišu lepo zahvalili, nekatere celo s priponbo, da bodo dale sliko povečati v večen spomin na svojega dolgoletnega župnega starešino. Pri novi župni upravi pa korak mojega starega tovariša ni našel tako lepega razumevanja. Zato se je vsedla za zeleno mizo in napisala, da so sicer gasilske edinice z veseljem sprejele sliko, da pa je to veselje zasenčila pripisana opomba, ki so jo razumele tako, da se od letošnje izvolitve nove uprave ne bo več delovalo brezplačno in brez politike, da je torej očitek proti novo izvoljeni upravi, ki prosi zato prejšnjega starosto, naj pošlje četam v tem smislu popravek, da se razmere ne bodo skalile. Postavila je celo rok do konca meseca. Razumljivo je samo ob sebi, da tovariš g. Lajovic ni čutil potrebe karkoli znova tolmačiti, ko je vendar priponba na slikah jasna dovolj. Iz postopanja nove župne uprave pa se rahlo slišijo očitki slabe vesti, ki jim pravi, da so dolgoletnemu starešini in neutrudnemu gasilskemu delavcu storili nepopravljivo krivico in da bi radi pobegnili pred nevoljo čet, ki bodo prej ali slej zahtevale, da se storjeno krivico popravi in da pravici zadoščenje.